

BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUMLARI

THE ATTITUDES OF THE STUDENTS AT BUCA FACULTY OF EDUCATION TOWARDS TEACHING PROFESSION

Abdurrahman TANRIOGEN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Buca Eğitim Fakültesi öğrenci/erinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını incelemektir. 1995-96 öğretim yılının ikinci yarısında Buca Eğitim Fakültesi'nin onbeş bölümünde öğrenim gören 397 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen Liken tipi bir ölçekle toplanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler, öğrencilerin cinsiyetleri ve öğrenim gördükleri bölümü ÖSYS'deki tercih sırası ile tutum puanları arasındaki ilişki anlamlı, öğrenim gördükleri bölüm ve sınıf ile tutum puanları arasındaki ilişki anlamsız bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler Tutum, Öğretmenlik Mesleği

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate the attitudes of the students at Buca Faculty of Education towards teaching profession. The sample of the research was composed of 397 students who were studying at fifteen departments of Buca Faculty of Education in the second semester of 1995-96 teaching year. The data was collected by an attitude scale in Liken type developed by the researcher. After the statistical analysis, students' gender and preferences about their departments during the university entrance exams were, and their departments and grade levels were not found statistically significant with their attitude scores.

Key Words: Attitude, Teaching profession

GİRİŞ

Hiç kuşkusuz, okullardaki eğitim-öğretim sürecinin önemli bir parçası öğretmenlerdir. Millî Eğitim Sisteminin temel amaçlarına ulaşılmasında önemli roller oynayan öğretmenlerin bu işlevlerini yerine getirebilmeleri, iş doyumlarının olumlu yönde olmasıyla olanaklıdır. Çünkü Herzberg'in (1976) İki Etken kuramına dayalı olarak yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin, işlerini severek ve isteyerek yaptıkları durumlarda iş doyumlarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Medved (1981), Schackmuth (1979), Weaver (1977) ve Holdavvay (1978) gibi araştırmacıların yaptıkları araştırmaların sonuçları da öğretmenlerin mesleklerine bakış açılarının olumlu olmasının iş doyumunu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduklarına işaret etmektedir.

İş doyumunun öğretmen etkililiği ve öğretmenin işinin her boyutuyla ilişkili olduğu, iş doyumunu yüksek öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerine önem verdikleri ve çevre ile daha sağlıklı ilişkiler kurduğu pek çok araştırmacı tarafından ortaya çıkartılmıştır (Chase,

1985, s: 18). O halde, öğretmenlerin iş doyumunu etkileyen, "mesleğe yönelik olumlu tutumların" öğretmen yetiştiren kurumlarda geliştirilmesine ilişkin çalışmaların bir zorunluluk olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, 1995-96 öğretim yılında Buca Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları belirlenmiş ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin devam ettikleri bölüm ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Öğrencilerin devam ettikleri bölümü ÖSYS'de tercih sıraları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Öğrencilerin cinsiyeti ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

(Doç. Dr.) D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi. Eğitim Bilimleri Bölümü Öğr. Üyesi

YÖNTEM

Bu araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada öğretmenlik mesleğine yönelik Likert tipi bir ölçek olan ÖMYTÖ (Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği) geliştirilmiş, ikinci aşamada ise araştırmanın alt problemlerine cevap aranmıştır.

Örnekleme

1994-95 öğrenim yılının ikinci yarısında Buca Eğitim Fakültesi'nin on beş bölümünde öğrenim gören 3519 öğrenci arasından rastgele seçilen 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 397 öğrenci (%11.28) bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada öğrencilerin mesleğe ilişkin tutumlarını ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen Likert tipi bir ölçek olan ÖMYTÖ (Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği) kullanılmıştır. Öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler yine aynı ölçek üzerinde bulunan açık uçlu sorularla elde edilmiştir.

Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

ÖMYTÖ (Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği) Buca Eğitim Fakültesi'nin araştırma kapsamına giren 15 değişik bölümünde okuyan öğrenciler üzerinde geliştirilmiştir. İlk olarak 200 kişilik bir öğrenci grubundan öğretmenlik mesleğine yönelik duygu ve düşüncelerini belirten bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonların incelenmesiyle tutum gösterdiğine inanılan 73 madde belirlenmiştir. İkinci olarak sözkonusu maddeleri içeren bir anket hazırlanmış ve uzman kanısı almak üzere bir profesör, üç doçent, iki yardımcı doçent ve bir araştırma görevlisinin incelemesine sunulmuştur. Uzmanların "uygun" ve "uygun değil" olarak belirttiği maddeler de değerlendirildikten sonra . anketin madde sayısı 6 l'e düşürülmüştür.

61 maddelik ilk ölçek maddeleri "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım".

"katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" olmak üzere beş kategoride ölçeklenerek rastgele seçilen 100 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Ölçek uygulandıktan sonra olumlu olarak ifade edilmiş maddeler "tamamen katılıyorum" kategorisinden başlayarak 5, 4, 3, 2, 1 olarak, olumsuz ifade edilmiş maddeler ise yine aynı kategoriden başlayarak 1, 2, 3, 4, 5 olarak puanlanmıştır. İlk ölçeğin çalışan ve çalışmayan

maddelerinin belirlenmesi amacıyla klasik test teorisine göre madde analizleri yapılmış ve çalışmayan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Böylelikle, 52 maddelik son ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin puan aralığı 52-260'tır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha ve Guttman Split-half teknikleriyle denenmiş ve alpha iç tutarlılık katsayısı .9408. Guttman Split-half ise .8635 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS (The Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Problemlerin çözümünde tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılmış ve problemle ilgili değişkenlerin dağılımları elde edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma verilerinin analizi ile aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Birinci Alt Probleme ilişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, "Öğrencilerin devam ettikleri bölüm ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır" biçiminde ifade edilmişti. Tablo 1'de görüldüğü gibi tek yönlü varyans analizi sonucunda $F=.3306$ olarak bulunmuştur. Bu oran $p>.05$ düzeyinde anlamlı değildir.

Tablo 1. Öğrencilerin Bölümlerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puanlarına Etkisi (Varyans Analizi Tablosu)

Değişken Kaynağı	Ser Best- lik Dere cesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortala- ması	F Oranı	P
Gruplar Arası	5	1382.1557	276.4311	.3306	.8944*
Gruplar IV	391	326977.2650	836.2590		
Toplam	396	328359.4207			

* $p>.05$

Elde edilen bulguların analizi sonucu, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Tablo 2'den de görüleceği gibi farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin tutum puanı ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 2. Buca Eğitim Fakültesi Bölümlerinin Tutum Puanı Ortalamaları

Bölümler	N	M	S.S
Eğitimi Programlan ve Öğretim Psikolojik Danışma ve Rehberlik	47	188.6809	28.1642
Tarılı-Coğrafi-Türk Dili ve Ed. Öğretmenliği	85	194.7059	33.9603
Sınıf Öğretmenliği	40	195.3750	25.5470
Müzik-Resim Öğretmenliği	43	193.2093	26.9908
İngilizce-Fransızca- Almanca Öğretmenliği	93	193.3333	26.5872
Matematik- Fizik -Kimya Öğretmenliği	89	192.4944	28.7086
TOPLAM	397	193.0806	28.7957

ikinci Alt Probleme ilişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, "Öğrencilerin devam ettikleri sınıf ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilmişti. Tablo 3'te görüldüğü gibi tek yönlü varyans analizi sonucunda $F=19.51$ olarak bulunmuştur. Bu oran $p>.05$ düzeyinde anlamlı değildir. Bu öğrencilerin sınıf düzeyleri ile tutum puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları olumlu ya da olumsuz yönde değişmemektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarına Etkisi

Değişkenlik Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Omni	P
Gruplar Arası	3	488.2581	162.7527	.1951	.8997*
Gruplar İçi	393	327871.1625	834.2778		
Toplamı	396	328359.4207			

* $p<.05$

Üçüncü Alt Problemi ilişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, "Öğrencilerin devam ettikleri bölümü ÖSYS'de tercih sıraları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilmişti. Bu soruya cevap verebilmek için tercih sırası 1 ile 5, 6 ile 10 ve 11'den sonrası olarak üç grupta toplanmıştır.

Tablo 4. ÖSYS Tercih Sırasının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puanlarına Etkisi

Değişkenlik Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Oran	P
Gruplar Arası	2	16591.0280	8295.5140	10.4835	.0000
Gruplar İçi	394	311768.3927	791.2903		
Toplamı	396	328359.4207			

Tablo 4'den de anlaşılacağı gibi, tek yönlü varyans analizi sonucu $F=10.4835$ olarak bulunmuştur. Bu oran $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuca göre bir değişken olarak öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü ÖSYS'de tercih sıralarının, onların tutum puanlarına etki ettiği ileri sürülebilir. Tablo 5'te öğrencilerin tercih sıraları ve tutum puanları ortalamaları verilmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Tercih Kategorilerine Göre Tutum Puanı Ortalamaları

Tercih Sırası	N	M	S.S
1. Grup (1-5)	223	198.2780	29.1706
2. Grup (5-10)	125	188.9520	26.9222
3. Grup (11-)	49	179.9592	26.2154

Tablo 5'ten de görülebileceği gibi öğrencilerin tercih kategorileri değiştikçe tutum puanları ortalaması da değişmektedir. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe anlamlılık testinde 2. Grup ile 1. Grup arasında .05 düzeyinde ve 1. Grubun lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Dördüncü Alt Probleme ilişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi, "Öğrencilerin cinsiyeti ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" biçiminde ifade edilmişti. Bu soruya cevap verebilmek için iki grup arasında t-testi yapılmıştır, t-testi sonuçları Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. Kız ve Erkek Öğrencilerin Mesleğe Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin t-değeri

Cinsiyet	N	M	SS	t-değeri
Kızlar	214	196.4486	25.754	2.50*
Erkekler	183	189.1421	31.607	

* $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Bu sonuca göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla mesleğe yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları ileri sürülebilir. Başka bir deyişle cinsiyet değişkeni öğrencilerin tutum puanları üzerinde etkili olmaktadır. Tablo 6'dan da anlaşılacağı gibi kız öğrencilerin mesleğe yönelik tutum puanları

ortalaması, erkek öğrencilerin ortalamasından daha yüksektir.

SONUÇ

Araştırmanın alt problemleriyle ilgili bulgular incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık göstermemektedir. Başka bir deyişle öğrencilerin mezun olduktan sonra öğretmem olacakları branş, onların mesleğe yönelik tutumlarını etkilememektedir. Farklı bölümlerden mezun olacak öğrencilerin, mezun olduktan sonra benzer koşullar altında çalışacak olmaları, tutumlarının da benzer olmasına neden olabilir. Ayrıca farklı bölümlerde öğrenim görmelerine karşın, özellikle pedagojik formasyon derslerini bir bölümden ve ortak öğretim elemanlarından almış olmaları da Buca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mesleğe ilişkin benzer tutumlar geliştirmelerine neden olabilir.

2. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları sınıflarına göre farklılık göstermemektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin sınıf düzeylerindeki değişikliklerin onların mesleğe ilişkin tutumlarını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemediği görülmektedir. Bu durum Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üst sınıflara geçtikçe ya da mezuniyetleri yaklaştıkça öğretmenlik mesleğine ilişkin daha olumlu tutumlar geliştirecekleri beklentisine ters düşmektedir. Bunun nedeni olarak, iki görüş ileri sürülebilir. İlk olarak, öğretmenlik mesleğinin koşullarında öğretmen adaylarının tutumlarını etkileyecek önemli bir değişikliğin yapılamaması ileri sürülebilir. Bu noktada öğretmenlik mesleğinin toplumdaki destek ile statü ve öğretmen maaşları ile ilgili koşulların daha iyiye gitmesi durumunda, öğretmen adaylarının mesleğe olan tutumlarında da olumlu değişikliklerin olacağı beklenebilir. İkinci olarak, öğrenim görülen kurumun, tutum geliştirme konusunda öğrenciler üzerinde etkili olamaması belirtilebilir. Bu noktada öğretmen yetiştiren kurumların programlarını yeniden gözden geçirerek, öğretmen adaylarının mesleğe karşı olumlu tutumlar geliştirecek yeni uygulamalara başvurmaları önem kazanmaktadır.

3. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ÖSYS tercih sıralarına göre farklılık göstermektedir. Tablo 5'te de görüldüğü gibi, öğrencilerin tercih sıraları düştükçe öğrencilerin tutum puanları ortalamaları da düşmektedir. Öğrencilerin öğretmen yetiştiren bir kurumu tercih sıralamasının ilk sıralarına yerleştirmesi, onların öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutumlara sahip olduklarının, başka bir deyişle öğretmenlik mesleğine güdümlü olduklarının bir

göstergesi olabilir. Mesleğe karşı güdümlü olmanın hem öğrenim süresince akademik basan hem de mesleğe atıldıktan sonra mesleki başarı getireceği beklenir. Çünkü güdü insan davranışlarının ateşlenmesinde, yönlendirilmesinde ve devam ettirilmesinde önemli bir etkidir (Durmam ve Pierce, 1989, s.481). Öğretmen yetiştiren kurumların, öğrencilerini hem akademik başarı hem de öğretmenlik mesleği doğrultusunda güdülemeleri, mesleğini seven, başarılı öğretmenlerin yetiştirilmesinde önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal gelişmenin itici gücü olarak kabul edilen eğitimin en önemli parçalarından biri olan öğretmenlerin kaliteli, güdümlü ve öğretmenliğe ilişkin olumlu tutumlara sahip olarak sisteme gönderilmesi arzu ediliyorsa, öğretmen adaylarının rastgele olarak değil, bir denetim mekanizması işleterek seçilmesine gereksinim duyulmaktadır.

4. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir. Tablo 6'dan da görüleceği gibi, kız öğrencilerin tutum puanları, erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı bir biçimde farklıdır. Bu bulguya dayalı olarak, kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğini erkeklere oranla daha fazla benimsedikleri ileri sürülebilir. Bu durum öğretmenlik mesleğinin toplumdaki kalıplaşmış cinsiyet rolleri ile ilişkili görülmektedir.

Son olarak, öğrencilerin meslekî yönelimlerinde bilinçli tercihler yapmalarının orta öğretim yıllarında göreceklere mesleki rehberlikle sağlanabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- CHASE, C.I. 1985. Two Thousand Teachers View Their Profession, *Journal of Educational Research*, 79 (1), 12-18. DUNHAM R.B. ve J.L. Pierce, 1989. *Management*: Scott, Foresman and Company, Glenview, IL.
- HERZBERG, F., 1976. *The Managerial Choice: To Be Human*. Dow Jones-Invin, Homewood, IL.
- HOLDAWAY, E.A. 1978. Facet and Overall Satisfaction of Teachers. *Educational Administration*, 14. 30-47. MEDVED, J.H. 1982. The Applicability of Herzberg's Motivation Hygiene Theory. *Educational Leadership*, 39, 555. SCHACKMUTH, T.G. 1979. Creating Satisfaction in a Static Teacher Market. *Clearing House*, 52. 229-232. VVEAVER, C.N. 1977. Relationships Among Pay, Race, Sex, Occupational Prestige, Supervision, Work Autonomy, and Job Satisfaction in a National Sample. *Personnel Psychology*. 30, 437-445.

AİLE ARAŞTIRMALARINDA YÖNTEM VE YAKLAŞIM

METHOD AND APPROACH IN THE FAMILY METHODOLOGY

Gönül İÇLİ'

ÖZET

Bu çatışma aile teorisi ve metodolojisi konusundadır. Aile Sosyolojisinin gelişimindeki ana çizgilerin belirlenmesi, aile sosyolojisinin gelişimi ve beklentilerimiz konusunda daha iyi bir konumda olmamızı sağlayacaktır. Çalışmada ayrıca Türkiye'de Aile Sosyolojisinin gelişimi üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Teorisi, Aile Metodolojisi

ABSTRACT

This article is about the family theory and methodology. By tracing the main lines of development of the sociology of the family, we will be in a better position to find out where family sociology is going and what we can expect from it. In this research we also study about the development of sociology of the family in Turkey.

Key Words: Family, Family Theory, Family Methodology

GİRİŞ

Aile en eski ve en temel kurumlardan biridir. Belirli bir takım görevleri gerçekleştirme yönünden toplumlar arasında farklılıklar göstermekle birlikte her toplum kendine özgü bir aile biçimi yaratmaktadır. "Bölgelere. sosyal sınıflara toplumdaki alt gruplara göre değişen çok sayıda aile tipi mevcuttur"¹. Bu çoğulcu anlayış aile kurumunun tanımlanması ve fonksiyonları konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aile hane halkı ve kompozisyonu, otorite, mülkiyet, akrabalık ilişkileri çerçevesinde biçimlenen zaman ve mekan boyutlarında farklılık gösteren evrensel niteliğe sahip toplumsal bir kurumdur.

Aile Sosyolojisi aile ilişkilerini, aile sistemlerini, aile organizasyonunu, kısacası aile ile toplumun geri kalan sistemleri, grupları arasındaki ilişkileri ele alan bir sosyoloji alt dalıdır. Sosyolojinin yanı sıra hukuk, tarih, antropoloji, biyoloji, psikoloji gibi birçok disiplin de aile konusuyla ilgilenmektedir. Bu çalışmamızda aile sosyolojisinin ortaya çıkışı, metodolojik gelişmeler üzerinde durulacaktır. Ayrıca Türk toplumunda aile sosyolojisine ilişkin çalışmalardan bahsedilecektir:

Aile Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı

Aile sosyolojisinin gelişimini Thomas ve Wilcox 3 dönem halinde belirlemiştir.

1. Sosyal Sorunlara yönelim dönemi (1800-1900).

* (Yrd. Doç. Dr.) Panukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Öğretim Üyesi

¹ Yazan Ümit Meriç, "İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Araştırma" Aile Yazılan 1, TC Başbakanlık Aile Kurumu Yayını, Ankara, 1990.s:456

² Thomas Danvin L. ve Wilcox J. "The Rise of Family Theory" Handbook of Marriage and the Family NY.'1988s:82

2. Amerikan düşüncesinde Avrupalıların etkisi (1900-1950),
3. Pozitivist ve hümanist yönelimlerden felsefi ayrılıkların başladığı dönem (1950 ve sonrası).

Aile sosyolojisinin gelişim evrelerine ilişkin bir başka çalışmada ise dört dönem belirlenmiştir.³ Bu dönemler şunlardır:

1. Sosyal Darwinizm (1860-1890)
2. Sosyal Reform (1890 -1920)
3. Bilimsel Çalışma (1920 -1950)
4. Aile Teorisine Yönelim (1950 ve sonrası)

Biz bu çalışmada Adams' m sınıflamasına uygun olarak aile sosyolojisinin gelişimini ele alacağız.

"Aile sosyolojisine ilişkin çalışmalar Comte ve Proudhon ile başlamıştır".⁴ Uzunca bir süre aileyi çeşitli konular çerçevesinde ele alan çalışmalar yapılmışsa da sosyolojik ilgi 19. yüzyılda başlamıştır. 1859 yılında Danvin'in Türlerin Kökeni adlı eserinin yayınlanmasının ardından Morgan, Engels, Bachefon tarihten gelen bir sosyal kurum olarak ailenin evriminden söz etmeye başlamıştır. Antropolojik çalışmalarla ailenin yapısının ve fonksiyonunun içinde yer aldığı toplumun gelişmişlik düzeyiyle ilişkili olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bu dönemde yapılan çalışmalarda ailenin kökeni. evrimi araştırılmıştır. Tarihsel kayıtlar incelenmiş, karşılaştırmalı metod kullanılarak ilkel kültürlerde aile örüntüsü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yazarlar etnoloji ve tarihin verilerinden yararlanarak tek yönlü evrimcilik postülasına hizmet eden çözümler yapmışlardır. Ulaştıkları sonuçlar

³ Adams Bert M, The Family A Sociological Interpretation, Chicago, Harcourt Brace. 1986, s:7-9 ¹ Yazan Ümit Meriç; age, s:455 ^ Yazan Ümit Meriç, age, s:455

(ailenin toplumun temel birimi olduğu, geniş aileden çekirdek aileye doğru devam ettiği gibi) aile sosyolojisinin temel sayılan arasına girmiştir.

Aile sosyolojisinde ikinci dönem olarak kabul edilen sosyal reform döneminde ise karşılaştırmalı gözlemin yanı sıra objektif veri toplama araçları geliştirilmeye çalışılmıştır. Endüstri devrimiyle birlikte ortaya çıkan yoksulluk, çocuk işgücü boşanma gibi sonullardan hareketle "hızlı sosyal değişimin, endüstrileşme ve kentleşmenin ailenin zayıflamasına ve aile birliğinin bozulmasına neden olduğu ileri sürülmüştür"⁶. Toplumun genelinde "endüstrileşme ve şehirleşme sonucunda aile ve köylerde meydana gelen değişimler sonucu toplum yok mu olacaktır" gibi sorular sorulmaya başlanmıştır. Bu dönemde ailenin karşılaştığı sosyal sorunların artık evrimci perspektiften hareketle çözümlenemeyeceği düşünülmüş ve aileye farklı perspektiflerle yaklaşma gereği duyulmaya başlanmıştır. "Sosyal reformculara göre, aile hassas bir kurum olarak karşılaştığı sosyal sorunların çeşitliliği karşısında sürekli zayıflamaktaydı. Sosyologlar ise ailenin yüzyıllardır süregelen uyumlu bir kurum olduğunu, sosyal sorunların aile rollerinin değişmesi gereğine işaret ettiğini ileri sürmekteydiler".⁸ Bu iki bakış açısı aile çalışmalarında teorik yönden olduğu kadar metodolojik yönden de değişikliklerin yapılması gereğini ortaya koymuştur. Sosyologlar Comte'un pozitivizmi doğrultusunda metodolojilerim geliştirmeye yönelmişler ve pozitivizmin meşruluğunu sağlayabilmek için akademik olarak sosyoloji bölümleri oluşturmaya başlamışlardır. " 1892 yılında Chicago, 1894 yılında Columbia 'da sosyoloji bölümleri kurulmuş. Albion; Small, Giddens. Vard, Veblen tarafından ders kitapları yazılmış ve dergi çıkarılmaya (The American Journal of Sociology) başlanmıştır."⁹ Bu dönemde toplumdaki sosyal çözülmeyi iyileştirmeye yönelik aile ve toplum politikaları arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü dönem bilimsel çalışma dönemi olarak isimlendirilmekte ve 20. yüzyılın ilk yarısını kapsamaktadır. Bu dönemde çeşitli istatistik veri toplama ve analiz teknikleri geliştirilmiş, değer yargılarından arınmış bir metodolojiyle araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Burgess, aile araştırmalarına küçük boy sosyal psikolojik bakış açısının girmesine olanak sağlamıştır. Burgess'm aileyi "etkileşen

kişilerin bir birliği" olarak tanımlamasının ardından aile içi ilişkiler, etkileşim, eş seçimi gibi aile konusuna yönelik araştırmalar yapılmaya başlamıştır. Bu çalışmalarda ailenin toplumun diğer kurumlarıyla olan dışsal ilişkilerinden çok aile içi ilişkileri ele alınmıştır. Chicago Okulu'ndan Park. Mead. Cooley gibi sosyologlar aileyi somut ampirik araştırmaların konusu haline getirmiştir. Aile çalışmaları. Amerikan Sosyoloji Topluluğunun 1924 yılındaki toplantısında aile bölümünün kurulması kararıyla meşruluğunu kazanmıştır. Aynı yıl Groves üniversitede aile ve evlilik hayatı konusunda ders vermeye başlamıştır.

Dördüncü dönem aile konusunda sistematik teori oluşturma dönemidir. Temel sosyolojik yaklaşımlar ve kavramsal çerçeveler, yeni araştırma metotlarıyla birlikte kullanılarak teoriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönem önceki üç dönemin (Sosyal Danvizim Sosyal Reform ve Bilimsel Çalışma dönemlerinin) bir sentezi olarak değerlendirilebilir. Aile çalışmalarına ilişkin en aktif kuramsal gelişmeler 1950 lerden itibaren gerçekleşmiştir.¹¹ Bu dönem çalışmalarda ilk olarak Hill. Katz ve Simpson tarafından 1900-1956 yılları arasında yapılmış evlilik ve aileye ilişkin araştırma sonuçları bir araya toplanmıştır. İkinci aşamada ise kavramsal çerçeveler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu dönemde dikkati çeken bir diğer gelişme de aile sosyologlarının orta boy kuram geliştirmeye çabalarıdır. 1960 yılında Hill ve Hansen¹ in birlikte hazırladıkları makale Merton'ın sosyolojide teori oluşturma çalışmalarını dayanak olarak almış ve aile. evlilik konusundaki alan çalışmalarını sistematize edecek, orta boy kuramlara olan gereksinim üzerinde durmuştur. Bu çalışmanın ardından aile ile diğer sosyal yapılar arasındaki ilişkiler araştırılmaya ve ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1980 li yıllarda genel bir aile teorisinin olmadığı konusunda bir fikir birliği görülmektedir. Bu yıllarda mevcut teorileri geliştirmeye çabalarının yanı sıra yeni ve farklı teoriler oluşturma, bu teorileri karşılaştırmalı araştırmalar kullanarak sınıma . teori oluşturma metodolojilerini geliştirmeye konularında çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca yine bu yıllarda 1960 lardan itibaren aile sosyolojisindeki geleneksel yaklaşıma karşı çıkışlar da görülmektedir. Ailede denge ve uyumun yanı sıra çatışmanın da yer aldığı , ailenin yeniden ele alınarak çözümlenmesi gerektiği görüşleri önem kazanmaya başlamıştır.

Aile Sosyolojisinde Metodolojik Gelişmeler

Burgess, E. W." The family as a Unity of Interacting Personalities" Family. 1926. aktaran Cheal D., s:26 ¹¹ Hovvard R. L. "A Social History of American Family Sociology 1865-1970" University of Missouri. 1975 aktaran Cheal D., age s:83

⁶ Howard R.L. A Social History of American Family Sociology. 1865-1940 ed. by J. Moge. Greenwood Press. 1981 aktaran Cheal D., age s:88

Özkalp E.. Sosyolojiye Giriş Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları no: 87. 8. Baskı. Eskişehir 1995 s: 46 ⁸ Thomas L. D. ve Wilcox J. "The Rise of Family Theory" Handbook of Marriage and the Family. NY, 1988 s:83 ⁹ agc. s:83

Hill 1951 yılında basılan makalesinde 6 ayrı kavramsal çerçeveden bahsetmektedir:

1. Kuru in sal
2. Yapı - fonksiyon
3. Etkileşimsel- rol analizi
4. Durumsal
5. Öğrenme - gelişimsel
6. Hane ekonomisi¹.

Disiplinler arası bir perspektifle gerçekleştirilen bu çalışmanın ilk dördü sosyoloji, beşincisi psikoloji, altıncısı da ev ekonomisi yaklaşımlarıydı. Hill'in 1951 ve 1957 yıllarında yayınlanan makalelerinin ardından 1959 yılında yayınlanan Goode'nin Aile Kuramında Ufuklar (Horizons in Family Theory) adlı makalesi aileye ilişkin kavramsal çerçeveler ve önermelere dikkat çeken çalışmalardır. Hill ve Goode kuramı, birbiriyle ilişkili ampirik önermeler olarak kabul etmekteydi. Belirtilen çalışmalarda sayıları birkaçı bulan önerilerin sayısı Burr, Hill, Nye ve Reiss¹ in 1979 yılında yayınladıkları Aile Konusunda Çağdaş Kuramlar (Contemporary Theories About the Family) adlı eserde 719 önerme olarak sayıca büyük bir artış göstermiştir. Bu son çalışmaya aşağıda yeniden değineceğiz.

Goode (1959). Hill ve Hansen (1960). Christensen (1964). Nye ve Berardo (1966), Aldous (1970), Hopkins ve Mc Clure (1971), Burr (1973), Burr. Hill. Nye ve Reiss (1979) aile konusunda çalışma yapanlar arasında ilk akla gelenlerdir. Bu çalışmalar kavramsal çerçeve, ampirik bulgular, genellemeler, değişkenler, önermeler ve birbiriyle ilişkili önermeler seti üzerinde duran, bunların önemini vurgulayan çalışmalardır.

Aile sosyolojisinde kuramsal birliğin sağlanabilmesi için atılacak ilk adım kavramların gözden geçirilerek kuramlar arasında bir engel teşkil etmelerini önlemektir. Nitekim Hill " çok amaçlı genel bir aile çerçevesinin aileye ilişkin çalışmalarda bulunan birçok disiplin tarafından kullanılabilceğini"¹³ belirtmiştir. Christensen (1964). Nye ve Berardo (1966) kavramsal çerçevelerin, varsayımların, araştırma bulgularının gözden geçirilmesine yönelik çalışmalar yapmıştır. Nye ve Berardo psikoanalitik yaklaşımı ele alırken. Christensen durumsal ve etkileşimsel çerçeveleri birleştirmiştir. Broderick (1971) sembolik etkileşim ve gelişim çerçevelerini temel çerçeveler olarak ele almış, yapısal fonksiyonel ve kınımusal çerçevelerin önemini kaybettiğini, sistem ve mübadele çerçevelerinin temel yaklaşımlar haline gelmeye başladığını belirtmiştir. Bu örneklerde de görüldüğü gibi 1960 lı yıllardan itibaren

önermeler konusundaki vurgulamalar ve kavramsal çerçeveyi teoriye dönüştürme çabaları aileye yönelik birçok makalenin yazılmasına neden olmuştur. Aile araştırmalarının başlangıcında evrimci teori ve evrimci teörinin uzantısı olarak kabul edilebilecek yapısal işlevsel teörinin kullanıldığı bilinmektedir. Sistematik teori oluşturma döneminde ise kavramsal çerçeveler görülmektedir, Bu dönemde aile içi etkileşim konusunda deneysel araştırmalara, eş zamanlı karşılaştırmalı ve ard zamanlı çalışmalara rastlanmaktadır.

Teori, belirli bir süreci ya da olgular grubunu test edilebilir biçimde açıklayan, mantıksal olarak birbiriyle ilişkili önermeler grubu olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ Bu bağlamda aile teorilerinin ailenin değişik yönlerini açıkladığı öne sürülebilir. Ailesel olayların belirli görünüşlerini aydınlatmak. belirli konularda yoğunlaşmak kavramsal çerçeveye olanaklıdır. "Kavramsal çerçeveler kategorize olgulardan türetilip, mevcut olanla bütünleştirilmiş kavramların bir kümesi olarak düşünülebilir".¹³ Önermeler konusundaki vurgulamaların yanı sıra Merton'un orta boy kuramlar oluşturulması gereğine dikkat çekmesi de aile sosyolojisinde metodoloji geliştirme çabalarına hız kazandırmıştır. Böylece önceki dönemlerde felsefi yönelimli akademisyenlerin tekelinde olan teori oluşturma etkinliğinin artık alan çalışmalarına yönelmiş sosyal bilimciler tarafından da gerçekleştirilebilme olanağı ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Orta boy teoride belli değişkenler arasındaki ilişki bir varsayıma bağlanmakta ve gerçekleşmektedir Bu gelişmeler 19. yüzyılda geçerli görülen büyük boy teörinin yerini orta boy teörinin almasına neden olmuştur. Bu eğilim aile yaşamını inceleyen birçok alan araştırmacısında görülmüştür.

Sosyolojik bilgiye ulaşmada takip edilecek yollardan birisi pozitivistdir. "Pozitivizmin temel prensiplerinden biri bilginin birikerek çoğalmasındır."¹⁶ Pozitivist kuramsallaştırma, temelde bağımsız değişkenlerle bağımlı tutum ve davranış değişkenleri arasındaki ilişkiler hakkında hipotez oluşturmaktır. Bilimsel süreç hipotezlerin test edilmesiyle sona ermez. Hipotezler bir kez doğrulandıklarında, kabul edilmiş daha büyük bir bilgi gövdesiyle bütünleştirilmeye de hak kazanmaktadır. Böylece önceki dönemlere ait bulgular, önemlerini kaybetmemekte ve sonraki bulguların da öncülleri konumunda olmaktadır.

1970 li yıllar teori kurma çabalarının devam ettiği bir dönemdir. Daha iyi bir teörünün, açıklama, tahmin ve

² Hill R. ve Hansen D. "The Identification of Conceptual Frameworks Utilized in Family Study" Marriage and Family Living . 1960, 22. aktaran Thomas ve Wilcox: age s:85

³ Hill R. " Contemporary Developments in Family Theory" Journal of Marriage and the Family. 1966. 28(1) aktaran Thomas ve Wilcox , age s:85

¹¹ Yıldırım Cemal, Bilim Felsefesi Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979. s: 145-160

¹² Sayın Önal. Aile Sosyolojisi, E.Ü. Edebiyat Fak. Yay. İzmir. 1990, s:26

¹³ Turner J., "Introduction:Can Sociology be a Cumulative Science?" Theory Building in Sociology . Sage: Nevvbury Park, 1989

kontrol gücünü arttıracığı, bunun da ailelerin sorunlarını çözmede yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu yılların en kayda değer projelerinden birisi editörlüğünü Burr, Hill, Nye ve Reiss' in (1979) yaptığı *Aile Konusunda Çağdaş Teorilerdir* (Contemporary Theories About the Family). İki ciltlik bu eserin ilk cildinde 25 üniversiteden 45 araştırmacı ve teorisyen editörlerin yol göstericiliğinde teorilerim oluşturmuşlardır. İkinci ciltte ise ilk ciltte yer alan genel teorik yönelimlerin bulguları bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak ikinci cildin açıkça ortaya koyduğu bir sonuç vardır: Aile sosyolojisi analizinde genel bir teoriye ulaşılamamıştır. Bununla beraber 1950 lerden itibaren genel sosyolojik teorilerin aile teorisi olarak düşünülüp uygulanması bazı başarılarla da neden olmuştur.¹⁷ Kavramsal çerçevelere olan ilgiyi (Hill ve Hansen 1960, Klein 1980, Nye ve Berardo 1966) ve daha sistematik teori kurma çabalarını (Burr 1973, Burr ve çalışma arkadaşları 1979, Goode 1971) arttırmıştır. Nedensellik ilişkisine dikkat çekmiş ve temel ilişkileri anlayabilme konusunda çok değişkenli formülasyonlar üzerinde çalışmasını sağlamıştır. İlişki ve etkilerinin yönünü belirleme konusunda araştırmalar yapılmıştır. Gözlenen olguyu daha iyi açıklayacak bir teorinin gerçekleştirilebilmesi için aile konusundaki araştırma projelerinin artması gereği görülmüştür. Aşağıda aile teorileri ve aileye ilişkin olgular arasında kurulan ilişkilere yer verilmektedir

Yapısal İşlevsel Yaklaşım: Aileyi sosyal alt sistemlerden biri, sosyal bütünü oluşturan unsurlardan biri olarak kabul eden yapısal işlevsel yaklaşıma göre, aile toplum için belli görevleri yerine getirmektedir. "Bu yaklaşımın özellikle üzerinde durduğu aile tipleri kabaca, ataerkil geniş aile ve çağdaş çekirdek aile olarak tanımlanabilir".¹⁸ Yapısal işlevsel yaklaşımda ailenin görevlerinin toplum tipine uygun olarak belirleneceği öne sürülmektedir. " Evrensel bir kurum olan aile bazı evrensel fonksiyonları yerine getirmektedir. Toplumun devamı açısından belli temel gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir. Aile bu fonksiyonları en iyi biçimde karşılar".¹⁹ Ailede roller ve statüler ağı vardır. Bu roller ve statüler bir yandan ailenin, bir yandan da aile aracılığıyla sosyal sistemin işleyişine katkıda bulunmaktadırlar. Yapısal işlevsel teori ailenin yaşam biçimleri analizine yönelmiştir. Uyum, denge kavramlarının üzerinde yoğunlaşan yapısal işlevsel çerçeve değişmeyi ihmal ettiği bu

nedenle de statik ilişkilerle sınırlı olduğu için eleştirilmektedir.

Sembolik Etkileşim: Sembolik etkileşim Burgess'm aileyi etkileşen kişilerin bir birliği olarak tanımlamasının ardından aile içi ilişkiler, eş seçimi, etkileşim konularında Chicago Üniversitesinin çalışmalarıyla sürmüştür. Burgess, aile yaşamının karı koca, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiyi sürdürmeyi sağlayan etkileşimlerden kurulu olduğunu belirtmekte ve aile araştırmaları için kendisinin bir kavram geliştirdiğini ileri sürmektedir.²⁰ Aile üyelerinin her birinin kendi kimliğini günlük aile yaşamındaki iletişimden türetebileceği varsayılmaktadır. Stryker "ailesel kimlikler" olarak isimlendirdiği bu durumla kişilerin sosyal ilişkilerde katılımcı olarak varoluşunu ifade etmektedir.²¹ Ailede herkesin belli bir yeri vardır ve belli rolleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bu rol aile beklentilerine uygundur. Etkileşimciler eş seçimi, aile içi roller, evlilik etkileşimi, çocuğun toplumsallaştırılması konularında durmaktadır. Bu yaklaşım "aile ile diğer sosyal unsurlar (okul, akraba ilişkileri, mahalle vb.) arasındaki ilişkileri zaman zaman ihmal ettiği için eleştirilmiştir".²²

Gelişmeci Yoldeşim: Sembolik Etkileşimci yaklaşımla benzerlikleri görülen bu yaklaşımda aile karşılıklı etkileşim içinde bulunan üyelerden meydana gelmektedir. Ailede roller ikiye ayrılarak (baba - koca, oğul - erkek kardeş gibi) birbirine bağlanmış gibi alınır. Herkesin rolü, karşılıklılığın nasıl sürdürüleceği, yaşla birlikte rollerde ne gibi değişimler olacağı normlarla belirlenmiştir. Süreç evlilikle başlamakta ve eşlerden birinin ölümüne dek sürmektedir. Aile kan kocadan meydana gelen çiftle kumlamakta, çocukların doğmasıyla karmaşıklaşmakta, sonra çocukların meslek sahibi olması veya evlenmesiyle başlangıçtaki çifte dönmektedir. Ailenin bir basamaktan diğerine geçişi aile kompozisyonunda, aile yapısında değişiklik yaratmaktadır. Yapısal değişikliklerle her basamakta aile farklı görevlerle yüz yüze gelmektedir.²³ Bu yaklaşım ailesel evrelerin, aile üyelerinin ve sistem olarak ailenin karşılaştığı belirleyici görevlerle tanımlanabileceğini ileri sürmektedir. Gelişmeci yaklaşım maliyetinin yüksekliğinin yanı sıra uzun süreli bir çalışmayı gerektirmesi nedeniyle az

¹⁷ Thomas Darwin L. ve Wilcox J. "The Rise of Family Theory" Handbook of Marriage and the Family NY 1988. s:93

¹⁸ Kandiyoti Deniz, "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik" Türkiye'de Ailenin Değişimi: Toplumbilimsel İncelemeler (Yay. Hazırlayan: Türköz Erder). SBD, Ankara, 1984, s: 17

¹⁹ Morgan D.H.J., Social Theory and the Family Routledge and Kegan Paul. London and Boston, 1975, aktaran Cheal D.,s:160

²⁰ Burgess E. W.. "The Family as a Unity of Interacting Personalities" Family. 1926 , aktaran Cheal age s: 137
~' Stryker S., "Identity Saliense and Role Perfonnance" Journal of Marriage and the Family, 30 1968, aktaran Cheal D., age s: 137

²¹ Yazan Ümit Meriç. "İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kununu Üzerine Bir Araştırma" Aile Yazıları 1, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kununu Yayını. Ankara, 1990 s:457

²³ Duvall E., ve Miller B.. Marriage and Family Development Harper andRovv NY, 1985, aktaran Cheal D., age, s:71

kullanılmaktadır. Ayrıca 1980 lerden itibaren yetişkin çocukların evlilik sonrası baba evine geri dönmesi, boşanmalar gibi durumlarda her kuşağın diğerlerinin kararlarından ve olaylarından etkilendiği, dolayısıyla bu kuramın geçerliliğini kaybetmeye başladığı da ileri sürülmektedir."⁴

Durumsa! Yaklaşım: Bireyin içinde bulunduğu durumu ve bireyin bu duruma verdiği yanıtlan inceleyen bu yaklaşım, sembolik etkileşimci yaklaşım gibi aileyi etkileşimde bulunan üyeler bütünü olarak ele almaktadır. Ancak aileyi davranış yaratan bir ortam olarak kabul etmektedir. Aile dış etkilere açık olarak düşünülmektedir. Aile üyeleri için bir uyarı kaynağı oluşturabilse de bu konuda tek kaynak değildir. Bu yaklaşım bireyin davranışında durumun önemini vurgulaması açısından dikkat çekmektedir. Bireylerin tarihsel boyutta farklı zamanlarda ve birbirinden farklı mekanlarda farklı davranacağı öne sürülmektedir." Eş seçme durumu, evlenme durumu, eş olma durumu, ebeveyn olma durumu, boşanma durumu araştırma konuları arasındadır.

Kurumsal Yaklaşım: Aile ve evliliğe ilişkin araştırmalarda ilk kullanılan yaklaşımlardan birisi olup, tarihsel karşılaştırmalar veya kültürel farklılıklara dayandırılmaktadır. Bu yaklaşımda aile ve evlilik kurumu onu oluşturan parçalar tarafından ayakta tutulan bir organizma, bir sistem gibi dikkate alınan bütünsel toplum içine yerleştirilmektedir."⁶ Bu ele alış biçimi nedeniyle kurumsal yaklaşım, yapısal işlevsel yaklaşımla benzerlik. betimsel, tarihsel ve karşılaştırmacı olması nedeniyle de farklılık göstermektedir. Aileyi içinde bulunduğu bütünsel toplum ile ilişkileri çerçevesinde ele almaktadır. Ailedeki değişimi zamana ve mekana göre değişmelerle ilişkilendirmekte, tarihsel karşılaştırmalar yapmaktadır. Kuramsal yaklaşım toplumun sosyo-ekonomik evrimiyle koşullanan aile ve kadın erkek ilişkilerinin farklı biçimlerinin evrimini bulmaya çalışmaktadır. Toplumsal bir kurum olarak ailenin toplumla ilişkileri çerçevesinde tarihi gelişimi temel araştırma konusudur. "Bu yaklaşım aile üyelerini ihmal ettiği, kısa dönemli değişimler üzerinde durmadığı ve makroskopik düzeyde bir yaklaşım olduğu için eleştirilmektedir".²

Sosyal Çatışma Teorisi: Aileyi güç. hakimiyet ve çatışma kurumu olarak ele almaktadır. Ailenin içsel çıkarlarının çatışmalarla dolu olduğunu, kurumsal düzenlemelerin ailede kaynakların eşitliğini sağlayıcı yönde değiştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. ²⁸ Ailesel yaşamın dinamizmini açıklayabilmek için ailenin içinde çıkar çatışmalarının olduğu ve ortak amaçlar için ittifakların yapıldığı bir gruplaşma olarak dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. ²⁹ Bireyler ya da gruplar arasındaki çatışma sürecim vurgulayan sosyal çatışma teorisi, evlilikte eşler arasında karar verme, şiddet, evlilik sistemi, boşanma gibi konuları ele almaktadır.

Mübadele teorisi: Mübadele teorisi ailede yer alan bireylere yönelik davranışsal psikoloji ve mikro ekonomi kökenli bir kuramdır. Bu teorinin temelinde rasyonel seçim modeli yatmaktadır. Kişiler ancak kendilerine bir kar sağlayacak etkileşime girmektedirler. Mübadele teorisi aile yaşamında çoğunlukla karı-koca arasındaki ilişkilerle ilgilenmektedir. Eş seçimi, evlilik sistemi, yeniden evlilik, ebeveyn -çocuk ilişkileri temel araştırma konuları arasındadır. Evliliği bir mübadele olarak ele alan Scanzoni mübadele kurallarının kabul edilmemesi durumunun çatışmaya yol açtığını öne sinmektedir.³⁰ Mübadele teorisi sosyolojide insanla uğraşan en bireyci teorilerden birisi olarak basit ve açık olma özelliğini taşımakta, ancak fazla basitleştirici olması nedeniyle de eleştirilmektedir.

Sistem Yaklaşımı: Bu yaklaşım aileyi uyum, denge, değişme niteliklerine sahip açık bir sistem olarak ele almaktadır. Hill ailenin sistematik karakteristikleri olduğunu belirtmektedir. Bu karakteristikler aile üyelerinin birbiriyle içsel bağlılığı olan değişik konulara sahip olmaları, ailenin görece olarak kapalı, sınır sürdüren bir birim olması, ailenin denge arayışında olması ve ailenin görev yerine getiren bir birim olmasıdır³¹. Bu sistemik özelliklerin birbiriyle bağıntılı olduğu kabul edilmektedir. "Bu yaklaşım disiplinler arası çalışma için bir çerçeve sağlayabilmekte ve değişik kuram ve yaklaşımları birleştirebilmektedir".³² Aile sistemi ve sosyal sistemin diğer alt sistemleri arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Sistem yaklaşımı aile sistemini, aile

²¹ Bernardes J.. "Multidimensional Developmental Pathways: A Proposal to Facilitate the conceptualisation of Family Diversity". Sociological Review. 34, 1986, aktaran Cheal D., age s: 131

" Sayın Önal. "Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi" E. Ü. Edebiyat Fak. Sosyoloji Dergisi, sayı: 1.1987. s:80

²⁶ Sayın Önal. Aile Sosyolojisi, E.Ü.Edebiyat Fak. Yayını. İzmir. 1990 s:30

² Rodgers Roy H., Family Interaction and Transaction the Developmental Approach, Nevv Jersey. 1973 s: 10

^x Collins Randall. Sociology of Marriage and the Family. Nelson-Hall Publishers, Chicago, 1985 s: 18 ²⁹

Sayın Önal, Aile Sosyolojisi, E.Ü. Edebiyat Fak. Yayını, İzmir, 1990, s:64-65 " Scanzoni. 1, " Social Processes and Power in Families" Contemporary Theories about the Family, aktaran, Cheal D. age. s: 134

³ Hill, R.. "Modern Systems theory and the Family " Social Science Information , aktaran Cheal D. age. s: 65

³² Darling C. "Family Life Education" Handbook of Marriage and the Family ed. Sussman ve Steinmetz. NY. 1988. s:819

sisteminin değişim süreçlerini, imim süreçlerini temel araştırma konuları olarak almaktadır.

Aile Tarihi Yaklaşımı: Aile tarihçilerinin yaklaşımlarını Anderson üç grupta değerlendirmektedir. 1.Demografik yaklaşım. 2.Duygu yaklaşımı 3.Hane ekonomisi yaklaşımı.³¹ Bunlardan demografik yaklaşımda ailelere ilişkin demografik verilerle evlilik oranları ve yaşları, doğurganlık, hane büyüklüğü ve bileşimi gibi standartlaşma ve tipleştirilmeye uygun göstergeler oluşturulmuştur. Bu yaklaşımın dışsal biçime dayalı olması nedeniyle yüzeysel bir karşılaştırılabilirliğin ötesine geçemediği belirtilmektedir. Duygu yaklaşımında ise modern ailenin belirli bir yapıdan çok duygu örüntüsü olarak tanımlanabileceği belirtilmektedir. Ev içi hayata önem veren bir yaklaşım olup evi, rekabetçi ve kapitalizme yönelik bir dünyadan kaçış noktası olarak almaktadır. Evliliğin anlam ve işlevinin değişmesi üzerinde de durmaktadır. Hane ekonomisi yaklaşımı ise aile yapısını ve aile içi ilişkileri temellendiren sosyal ve ekonomik süreçleri incelemektedir. Karşılaştırmalı bir³⁴ metodoloji benimsemiştir.

Aile konusundaki yaklaşım ve teorilerin genel sosyolojik teorilerin aileye uygulanmış biçimleri olduğunu yukarıda belirttik. 1950 lerden itibaren gelişen aile teorisi genel olarak pozitivist görüş çerçevesinde gelişmiştir. 1970 lerden itibaren bu pozitivist yaklaşım bilim felsefesi ve yorumlamacı yaklaşım tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Klasik olarak adlandırılan evrimci -yapısal işlevci-modernleşmeci görüşe karşı üç farklı yaklaşım öne sürülmektedir³¹: 1.Hermeneutik (yorumlama) 2.Eleştirel teori 3.Feminist düşünce

Hermeneutik. anlam veya bilimin yorumuyla ilgilenen entelektüel geleneği tanımlamada kullanılmaktadır. Aile çalışmalarına felsefeden, genel sosyal teoriden ve metodolojiden gelmektedir. Ailesel olguların onu paylaşanların davranışlarının anlaşılmasıyla mümkün olacağını belirten bu yaklaşım bir araştırma metodolojisi olarak da belirmektedir.

Eleştirel teorinin başlangıcı olarak genellikle Frankfurt Okulu alınmaktadır. Sosyal süreçleri içinde olduğu toplumla bağlantısı olmadan ele alan ve sorular yönelten bir düşünce biçimidir. İstenilen toplumsal değişim tipleri hangileridir, bunlar nasıl başarılı gibi sorular yönelmektedir. Pozitivizmi sosyal dünyaya uygulandığında yorumlamayı ortadan kaldırmakla eleştirmektedirler. Pozitivistlerin kendilerinin icat ettikleri kanunları anlamakta yetersiz kaldıkları öne

sürmektedir. "Eleştirel teori bakış açısıyla pozitivistimin eleştirisinde, insan bilimlerinde amacın fiziksel bilimlerdeki gibi nedensel açıklama olmayıp, anlama olduğu öne sürülmüş, bilginin dualitesinde ısrar edilmiştir. Teori ve pratik birbirinden kopuk olmayıp, ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlıdır".³⁶ Eleştirel kuramın önce aileyi tanımlamak, aile toplum ilişkilerini yeniden gözden geçirmek durumunda olduğu belirtilmektedir. Aile sosyolojisinin sosyal psikolojik bir yaklaşım içine hapsedilerek, makro sosyal faktörleri ihmal etmiş olduğu belirtilmektedir. Aile teorisini tarihsiz ve karşılaştırmaz. statik ve tutucu, emprisist olmakla, araştırmaları tekrarlayarak ve özetleyerek bir teori oluşturma çabası içinde olmakla³⁷ eleştirmektedir."

Feminist Düşünce: Kadının yalnızca aile içinde değil, insanlık tarihi içindeki rolünü anlama gereği üzerinde duran, aile içi ilişkileri, çatışma, sömürü patriyarki, cinsiyet kavramları çerçevesinde ele alan bir düşünce sistemidir. Evlilik ve aile konusunun eksikliğinin tamamlanabilmesi için kadın deneyiminin başlangıç noktası olarak alınması ve yeniden yorumlanması gereği üzerinde durmaktadır. Ailenin eşitlikçi bir kuruma olmadığı, çoğu toplumda erkeklerin güç kaynaklarına daha fazla sahip oldukları, aile sistemlerinin genellikle erkek üstünlüğüne dayandığı belirtilmekte ve güç kaynaklarının artık kadınların elde edebilmesi³⁸ tartışılmaktadır.

Yukarıda belirtilen ailesel olguların açıklanması için geliştirilmiş yaklaşımlar makro düzeyde evrimci yaklaşımdan, orta boy kuramlara ve sonuçta da bireyi ele alan mikro düzeye doğru bir genel evrim göstermektedir. Ayrıca aile incelemelerini makro ve mikro biçiminde ikili bir ayrımla ele alanlar da mevcuttur.

Aile araştırmalarında iki metodolojik yaklaşımdan söz eden Çelebi'ye göre, ailenin sosyal bir kurum olarak toplumun diğer kurumlarıyla, toplumun kendisiyle ve toplum içindeki temel süreçlerle ilişkisini konu edinen araştırmalar klasik yaklaşımın izlediği örnekler olarak gösterilebilir. Fonksiyonalist, evrimci ve tarihi maddecilik gibi sosyolojik yaklaşımlar izlenerek yapılan çalışmalar aileyi daha çok toplumdaki fonksiyonu ve bu fonksiyonu yoluyla diğer kurumlarla kurduğu ilişkiler esasında ele almaktadır Bu araştırmaların sonunda aile tipleri, ailenin genel evrim çizgisi, ailenin büyüklüğü, ailenin toplumun kültürü genç kuşaklara aktarmadaki rolü, sosyalizasyon fonksiyonu, ekonomik bir birim olarak özellikle geçimlik üretim yapılan kapalı topluluklardaki

³³ Kandiyoti, age s: 18

³¹ Kandiyoti. a.g.e. s: 18-22

³¹Sperry J.. "Current Theorizing on the Family" Journal of Marriage and the Family 50, 4, 1988, s:880-890

³⁶ Habermas. Knowledge and Human Interests aktaran Thomas D. ve Wilcox J., age, s:98

³ Osmond Marie Withers, "Radical Critical Theories" Handbook of Marriage and the Family ed: Sussman ve Steinmetz NY, 1988 s: 119

^{3x}CollinsR.,age, s:20

geleneksel dengeyi ve dayanışmayı sağlayıcılık fonksiyonu vb. konularda çeşitli hipotezlerin sınanması gerçekleştirilebilmiştir. Alansal yaklaşımın metodolojik ilkeleri doğrultusunda yürütülen araştırmalar ise aileyi bireyler arası ilişkiler açısından analiz etmekte, katılımlı gözlem tekniği kullanarak aileyi içten kavramaya yönelmektedir.³⁹

Batı'da Aile Sosyolojisinin Geleceği

Aile konusunda çalışanlar son yıllarda aile yaşamında birçok değişimin meydana geldiğini gözlemlemektedirler. Aileye ilişkin alternatif yaşam tarzlarının şaşırtıcı bir çoklukla Batı toplumlarından başlayarak yayılması, aile teonsyenilerinin dikkatini çekmektedir. Büyük boy evrimci ve orta boy işlevselci modellerin aileyi açıklamakta yetersiz kaldığı, çekirdek aile hipotezinin eleştiriye uğradığı görülmektedir. Evlilik öncesi babalığın gerçekleşmesi, bireylerin evlilik ve aile formasyonunun dışında ailesel evrelerden geçmesi, ailenin görevleri arasında belirlenen çocuk yetiştirme bağımsız yetişkinlerce gerçekleştirilmesi gibi önceki dönemlerde pek görülmeyen değişimlerin giderek artması, bu değişimlerin geçici bir yenilik mi olduğu yoksa kültürel bir transformasyon şeklinde düşünülmesi mi gerektiği sorusunu yaratmıştır.

Aile konusunda ortaya çıkan bu değişimleri kültürel bir transformasyon olarak görenler (postmodernistler) önceki döneme ait sosyal yaşama ilişkin özelliklerin uzun bir süre yeniden düşünülmemeyeceğini belirtmektedirler. Geleneksel aile kavramının artık yeterli olamayacağı bu nedenle yeni bir aile tanımına gerek duyulduğu öne sürülmektedir. "Çekirdek ailenin post modern süreç için iyi bir tanım olamayacağı, bunun yerine yalnız, tek ebeveynli, ve genç yaşta alkolizm ya da uyuşturucudan kurtulmuş bir ailenin belki de daha iyi bir tanım olabileceği" belirtilmektedir.⁴⁰ Ailenin çocuk yetiştirme görevi, artan oranlarda ebeveyn dışında başka bir yetişkin tarafından üstlenilmektedir. Kültür ise günde en az yedi sekiz saat açık kalan televizyon tarafından çocuğa aktarılmaktadır. Çocuğun günlük bakım merkezleri ve kitle iletişim araçları tarafından yetiştirilmesi, ailenin görevlerindeki değişimleri gösteren örneklerdendir.

Türkiye'de Aile Sosyolojisi

Diğer bilim dallarına göre yeni bir uzmanlık alanı olan aile sosyolojisinin Türkiye'de yeterince gelişmemiş olduğu görülmektedir. Cumhuriyet dönemi öncesi aile

yapısını bilimsel bir çerçevede inceleyen çalışmalara rastlanmamaktadır.

Ziya Gökalp. Türk ailesinin ilerleme çizgisi ile, toplumun değişimi arasında paralellik kurarak. Türk ailesinin hem ataerkil, hem anaerkil ailenin izlerini taşıdığı belirtilmektedir.⁴¹

Prens Sabahattin'in çalışmalarında da aile sosyolojisi görülmektedir. Özellikle Le Play'in aile monografilerinin kullanıldığı çalışmalara (Mehmet Ali Şevki, Selahattin Demirkıran'ın köy ailesi çalışmaları) rastlanmaktadır. 1940 lı yıllarda ise gözleme dayalı ampirik araştırmalar yapılmakta, anket, örnekleme kavranılan kullanılmakta ve uygulanmaktadır. Köy monografileri yakınlaşmıştır. Betimleyici çalışmalar görülmektedir. Kent ailesi ele alınmamaktadır.⁴²

1950 li yıllardan itibaren Türkiye'nin hızlı bir toplumsal değişim sürecine girmesi, toplumsal yapı ve toplumsal kurumlarıyla birlikte tüm toplumsal sistemi etkilemiştir. Kuşkusuz aile de bu durumdan etkilenmiştir. Ailede meydana gelen değişimleri belirleyebilme, tüm toplumla ilişkilerini kurabilme, karşılaşılan sorunları çözebilme konusunda geniş ölçekli alan araştırmalarına başlanmıştır. "Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri" (DPT: 1968) bu amaçla gerçekleştirilmiş çalışmalardan birisidir. "Türkiye'de yapılan bazı çalışmalarda çekirdek aile tipinin yaygınlaşması geleneksel kırsal toplumdaki endüstriyel topluma geçişle açıklanmaktadır. Ancak gerek derinlemesine alan çalışmaları gerekse geniş çaplı anketler aile yapısının değişen mülkiyet biçimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Timur'un 1968 de gerçekleştirdiği geniş çaplı anket sonucu yaptığı çalışma. Kıray'ın Çukurova ve Ereğli çalışmaları, Kandiyoti'nin Orta Anadolu'da gerçekleştirdiği çalışma mülkün içeriğinin ailenin demografik yapısına ayrı, yetke yapışma ayrı yansıdığını gösteren çalışmalara örnektir.⁴³ Aile tiplerinin ekonomik koşullar, mülkiyet ilişkileri, mesleki bağlar çerçevesinde geliştiğini gösteren bu çalışmalar aile sosyolojisine olan ilginin artışına da işaret etmektedir. Nitekim sosyologların yanı sıra demografların, antropologların,, sosyal psikologların, hukukçuların, ekonomistlerin de aileye ilişkin araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Alan çalışmalarının yanı sıra Türk toplumunda aileye ilişkin kuramsal çalışmalar da yapılmış ve bu konuda Batı kavranılan, kategorileri, modelleri örnek alınmıştır. "Evrimci, işlevsel modernleşmeci yaklaşımlar

³⁹ Çelebi Nilgün. "Aile Araştırmalarında Metodolojik ve Teorik Eğilimler" Türk Aile Ansiklopedisi 1, Aile Araştırma Kurumu Yayın, Ankara. 1991. s:50-52

⁴⁰ Denzin K. "Postmodern Children" Society 24, aktaran Cheal D., age, s: 147

" Türkoğan Orhan, "Aile Yapıları" Aile Yıllığı, Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara, 1990. s:342 ⁴¹
Özen Sevinç. "Aile Sosyolojisinde Yaklaşım-Yöntem Sorunları ve Konu Öncelikleri" Dünyada ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler Sosyoloji Derneği Yayınları III, 1994, S: 182 ⁴³Kandiyoti. age, s:24-25

kullanılmış, kentleşme, sanayileşme, aile yapısı arasındaki işlevsel ilişkiler kabul edilmiştir".⁴⁴

1980-1991 döneminde Türkiye'de sosyoloji yoğun bir biçimde gelişmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak 1980 den sonra ailevi temel alan çalışmalarda büyük bir artış kaydedilmiş, doktora ve yüksek lisans tezlerinde sayısal "patlama" gerçekleşmiştir. Yirmi üç alt başlığa ayrılarak sınıflandırılan sosyoloji çalışmaları içerisinde aile konusu tezlerde ilk, makale ve tebliğler kategorisinde üçüncü sırada yer almıştır⁴⁵

1984 de Türk Sosyal Bilimler Demeği tarafından yayınlanan Türkiye'de Ailenin Değişimi: Toplumbilimsel, Yasal, Sanatsal İncelemeler, 1990 yılında TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yayınlanan Aile Yazıları serisi, Türk Aile Ansiklopedisi. Toplum ve Aile Dergisi, 1990 da DPT tarafından yayınlanan Türk Aile Yapısı Araştırması, çeşitli üniversitelerin çıkardığı dergilerdeki makaleler aile konusundaki yayınların sayıca arttığını göstermektedir.

SONUÇ

Aile Sosyolojisinde geleceğe ilişkin yönelimleri Batı toplumlarında aile sosyolojisi ve Türkiye'de aile sosyolojisi olarak iki başlık halinde ele almanın uygun olacağını düşüncesindeyiz.

Batı toplumları bugün aile kurumu konusunda tereddütler yaşamakta ve sorunun çözümü için çeşitli alternatifler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Yeni gelişmeler pozitivizmde Durkheim'm belirlediği temel kurala ters düşmektedir. Durkheim genel kanunlara ulaşabilmek için değişebilir ve kararsız davranış örüntüleri üzerinde çalışmaktan kaçınmak gerektiğini öne sürmektedir. "Sosyolojik kanunlara ulaşabilmek için hipotezlerin aynı objelerde tekrar edilen gözlemlerle sınanması gereklidir. O halde aynı objedeki ölçümlerin aynı sonucu verebilmesi için gözlem altındaki objenin istikrarlı olması gerekmektedir. Bu nedenle sosyologlar serbest oluşumlardan, dönüşüm süreçlerinden kaçınarak istikrarlı olgularla uğraşmalıdır. Metodolojik bir yol izleyebilmek için bilimin temellerinin kaygan değil, katı zeminler üzerine kurulması gerekmektedir."⁴⁶ Ancak günümüzdeki gelişmeler değişiktir. Ailenin değiştiğini bilmemize rağmen, gelecekteki örüntüyü kuracak sosyal biçimlere ilişkin bir bilgiye sahip değiliz. Bazı örüntülerin er ya da geç görüneceği düşünülebilir. Sosyologlar, önemli gelişmeler olduğu

zaman kaçırmamak için şu anda değişebilir, kararsız gibi görünen kategorileri de izlemelidir. Nitekim günümüzde Baü'da geçirilen sosyal değişme sürecine paralel olarak doğurganlık, ahlak, boşanma, tek ebeveynli aileler, evlenmemiş anneler, bağımlı yaşlılar, alternatif aile biçimleri, iki kişinin çalıştığı aileler gibi konularda çok sayıda mikro düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye'de ise durum Batı'dan farklıdır. Aile sosyolojisinin Türkiye¹ de gelişimi oldukça yenidir. Dolayısıyla aile konusunda yapılacak çalışmaların öncelikle Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesinde yarar vardır. Türk ailesinin tarihsel gelişimi, **kültürü** iyice kavranmalıdır. Batı modellerinden aktardığımız aileye ilişkin tipolojilerin Türk toplumuna uygunluğu sorgulanmalı ve toplumumuza en uygun tipolojilerin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Aile yalnızca toplumla ilişkisi çerçevesinde değil, aynı zamanda aile üyelerini birer sosyal kategori olarak ele alan araştırmalara da ağırlık verilmelidir. Batı toplumları ile Türk toplumu arasındaki farklılıklar gözetilerek, kendi özgün yapımıza, değerlerimize, tarihimize uygun olarak gerçekleştirilecek araştırmalar Türkiye'de aile sosyolojisinin gelişimine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Adams N.Bert, (1986) The Family A Sociological Interpretation . Harcourt Brace, Jovanovich

Bernardes J.. (1968) " Multidimensional Developmental Pathways:A Proposal to Facilitate the Conceptualisation of family Diversity" Sociological Review 34, aktaran Cheal D., age

BurgessE.W.. "The Family as a Unity of Interacting Personalities" Family , aktaran Cheal D., age

Cheal David, (1991) Family and the State of Theory. Umversity of Toronto Press, Buffalo

Collins Randall. (1985) Sociology of Marriage and the Family. Nelson Hail Publishers

Çelebi Nilgün. (1991) "Aile Araştırmalarında Metodolojik ve Teorik Eğilimler" Türk Aile Ansiklopedisi 1. Aile Araştırma Kurumu Yayını. Ankara

Darling C. (1988) "Family Life Education" Handbook of Marriage and the Family ed. Sussman ve Steinmetz, NY

Denzin N., (1986) "Postmodern Social Theory" Sociological Theory 4. aktaran Cheal D. age

^a Özen Sevinç, age s: 182

^b Kaçmazoğlu Bayram. "1960 sonrasında Türkiye'de Yapılan Sosyoloji Çalışmalarına Genel Bir Bakış" Dünya'da ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler Sosyoloji Der. Yay. III, Ankara, 1994, s:53 ⁴⁶ Durkheim E.. (1964) The Rules of Sociological Method (Frec Press:NY) aktaran Cheal D., age. s: 160

Durkheim E.. The Rules of Sociological Method (Free Press:NY) aktaran Cheal D., age

Duvall E: ve B. Miller. (1985) Marriage and Family Development (Harper and Row:NY), aktaran Cheal D. age

Habermas. Knowledge and Human Interests aktaran Thomas ve Wilcox age

Hill R.. (1966) "Contemporary Developments in Family Theory" Journal of Marriage and the Family, 28 aktaran Thomas ve Wilcox age.

Hill R.. "Modern Systems Theory and the Family" Social Science Information aktaran Cheal D. age

Hill R. ve Hansen D., (1960) The Identification of Conceptual Frameworks Utilized in Family Study" Marriage and Family Living, aktaran Thomas ve Wilcox age

Hovvard R.L.. (1991) "A Social History of American Family Sociology 1865-1940" ed: J.Mogey VWestport, Greenwood Press aktaran Cheal D. age

Hovvard R.L.. (1991) "A Social History of American Family Sociology 1865-1970". University of Missouri, aktaran Cheal D., age

Kaçma/oğlu Bayram, (1994) "1960 Sonrasında Türkiye'de Yapılan Sosyoloji Çalışmalarına Genel Bir Bakış" Dünya'da ve Türkiye'de Güncel Gelişmeler, Sosyoloji Der. Yay. III, Ankara

Kandiyoti Deniz, (1984) "Ail yapısında Değişme ve Süreklilik" Türkiye'de Ailenin Değişimi: Toplumbilimsel İncelemeler (Yay. Hazırlayan: Türköz Erder), SBD. Ankara

Morgan .D.H.J., (1975) Social Theory and the Family RouUedgc and Kegan Paul, aktaran Cheal D., age

Osmond M. Withers, (1988) "Radical-Critical Theories" Handbook of Marriage and the Family, ed. Sussman ve Steimnetz. NY

Özkalp Enver (1995) Sosyolojiye Giriş Anadolu Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yay. No: 87. Eskişehir

Özen Sevinç. (1994) "Aile Sosyolojisinde Yaklaşım-Yönlerin Sorunları ve Konu Öncelikleri" Dünya'da ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler Sosyoloji Demeği Yayınları III, Ankara

Rodgers H.Roy, (1973) Family Interaction and Transaction theDevelopmental Approach. New Jersey

Sayın Önal, (1987) "Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi" Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayını, Sayı 1, İzmir

Sayın Önal . (1990) Aile Sosyolojisi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın , İzmir

Scanzoni J., "Social Processes and Power in Families" Contemporary Theories About the Family aktaran Cheal D., a.g.e.

Sprey J.. (1988) " Current Theorizing on the Family" Journal of Marriage and the Family 50. 4

Stryker S.. (1968) "Identity Salience and Role Performance" Journal of Marriage and Family, 30, aktaran Cheal D, age.

Thomas Danvin L. ve Wilcox Jean Edmondson (1988) "The Rise of Family Theory" Handbook of Marriage and the Family, ed: Sussman ve Steinmetz, NY

Turner, (1989) "Introduction: Can Sociology be a Cumulative Science?" Theory Building in Sociology. Sa ge: Nevvbury Park

Türkdoğan Orhan. (1990) "Aile Yapılan" Aile Yıllığı, Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara

Yazan Ümid Meriç, (1990) "İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine bir Araştırma", Aile Yazıları 1, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara

Yıldırım Cemal, (1979) Bilim Felsefesi, Remzi Kitabevi, İstanbul

